

Mamaladze proti Gruzii, rozsudek ze dne 3. 11. 2022 - K podmínkám trestního řízení vedeného proti obviněnému při vyloučení veřejnosti a k důsledkům prohlášení veřejných činitelů týkajících se probíhajícího trestního stíhání obviněného z hlediska principu presumpce nevinny

Stěžovatel: Mamaladze

Žalovaný stát: Gruzie

Číslo stížnosti: 9487/19

Datum: 03.11.2022

Článek Úmluvy: čl. 35
čl. 6 odst. 1 a 2

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: presumpce nevinny, veřejné projednání, vyloučení tisku nebo veřejnosti

Český právní řád: čl. 38 odst. 2; čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod
§ 2 odst. 2, 10; § 199 až § 201 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Významnost: 2

**VÝBĚR ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRAVA PRO JUSTIČNÍ PRAXI Č.
3/2023**

Mamaladze proti Gruzii, rozsudek ze dne 3. 11. 2022

Autorský komentář

V předkládaném rozsudku se Soud v návaznosti na svou předchozí judikaturu vyjádřil k otázce tvrzeného porušení práv podle čl. 6 Úmluvy ve věci stěžovatele, jehož trestní stíhání probíhalo ve stadiu soudního řízení při vyloučení veřejnosti.

Soud připomenul (bod 93.), že Úmluva, resp. výslovné znění čl. 6 odst. 1, sice nebrání tomu, aby celé trestní řízení bylo vůči obviněnému provedeno při vyloučení veřejnosti, avšak takový procesní postup musí být opodstatněn konkrétními skutečnostmi zakládajícími jeho důvodnost, která musí být v příslušném rozhodnutí soudu přesvědčivě odůvodněna. Sama skutečnost, že vnitrostátní úprava konkrétní důvod, pro který soud rozhodl o realizaci procesu při vyloučení veřejnosti, nestanoví,

nemusí bránit odchýlení se od zásady veřejnosti, poskytovalo-li příslušné ustanovení soudům určitou míru uvážení (bod 96.). Zásadním naopak je (bod 98.), zda se soud dostatečně věnoval posouzení možnosti užití méně omezujících opatření. Zjištění absence takové argumentace v rozhodnutí soudu, která je vyžadována z hlediska požadavku striktní nezbytnosti stanoveného čl. 6 odst. 1, vedla – společně s dalšími zjištěními týkajícími se posuzované věci (uložení povinnosti mlčenlivosti stěžovateli v průběhu jeho trestního stíhání, nedůslednost státního zastupitelství při zjištění o porušování téže povinnosti uložené hlavnímu svědkovi, prohlášení činěná státním zastupitelstvím spojená s veřejným šířením částí spisového materiálu) – Soud k závěru, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy ve vztahu ke konání trestního řízení před soudem s vyloučením veřejnosti. Na tomto závěru nic nezměnilo zjištění, že dohled nad trestním řízením vedeném vůči stěžovateli byl umožněn Úřadu veřejného ochránce práv, který se k němu kriticky vyjádřil.

Soud shledal rovněž důvodným tvrzení stěžovatele, že došlo k porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy, a to proto (body 111. až 113.), že se státní zastupitelství a veřejní představitelé státu při informování veřejnosti o probíhajícím trestním stíhání stěžovatele neomezili na diskrétní a obezřetná prohlášení, která by respektovala princip presumpce nevinny. Formulace v těchto prohlášeních užitá ve spojení s rozšiřováním materiálu týkajícího se trestního řízení proti stěžovateli a umožněním hlavnímu svědkovi vypovídajícímu proti stěžovateli tohoto veřejně obviňovat, zatímco stěžovatel byl vázán povinností mlčenlivosti, odůvodnily závěr Soudu, že došlo k porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy.

Z důvodů vyložených v bodech 76. až 81. Soud naopak neshledal porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy ve vztahu ke způsobu, jakým byly vůči stěžovateli získány a použity jej usvědčující důkazy.

SKUTKOVÝ STAV

Zahájení vyšetřování a zatčení stěžovatele

Stěžovatel byl v předmětné době arciknězem Gruzínské pravoslavné církve a ředitelem zdravotnické kliniky fungující pod pravomocí církve. Dříve byl ředitelem správy nemovitostí Patriarchátu Gruzínské pravoslavné církve (dále jen „Patriarchát“). Novinář I. M., stěžovatelův známý, kontaktoval dva právníky s tím, že ho stěžovatel požádal o kyanid draselný (známý také jako cyankáli) na cestu do Berlína, kam doprovází Patriarchu. Sdělil jim, že se obává, že existuje plán na zabití zaměstnance Patriarchátu. Jeden z právníků mu doporučil rozhovory se stěžovatelem nahrát a předložit je jako důkaz policii. Následně se I. M. se stejnými informacemi dostavil na nejvyšší státní zastupitelství (dále jen „NSZ“) a předložil jim pořázené audio a video nahrávky, textové zprávy a papír s nápisem kyanid draselný (na němž byla později zjištěna DNA stěžovatele) atd.

Soudce vydal souhlas se skrytým nahráváním stěžovatele a I. M. pokračoval ve svých rozhovorech s ním, přičemž nově opatřené nahrávky byly předávány policii. Na nahrávkách byla zachycena mj. žádost stěžovatele o kyanid draselný, dotazy třetích stran na cenu, role I. M. v jeho získání, diskuse o fungování jedovaté látky, možnost jeho nahrazení kyanidem sodným atd. Z rozhovorů vyplynulo, že stěžovatel na získání látky spěchá, protože ji potřebuje vzít s sebou do Německa na cestu delegace s Patriarchou. Diskuse se týkala také Sh. T., osobní sekretářky Patriarchy, důvody stěžovatelovy nevráživosti vůči ní a stěžovatelovy budoucnosti zahrnující jeho uplatnění na její pozici. Ze stěžovatelem užitých ustálených rčení plynulo, že se tak stane po její smrti.

V den odletu delegace do Berlína stěžovatel odbavil své zavazadlo a chystal se nastoupit do letadla, když byl zadržen a odveden na NSZ. Jeho zavazadlo bylo zajištěno a zapečetěno za přítomnosti zaměstnanců letiště. K prohlídce zavazadla došlo na NSZ téhož dne za přítomnosti stěžovatele, jeho právníka a zaměstnance bezpečnostního oddělení letiště. Stěžovatel sám otevřel zámek zavazadla, vyndal čistič bot a dal jej bokem. Vyšetřovatel ho vyzval, aby jej otevřel, přičemž po otevření víčka z něj na zem vypadla malá krabička. Podle stěžovatelovy výpovědi se jí poté dotkli on a jeho právník.

Vyšetřovatel i zaměstnanec letiště naopak uvedli, že se jí dotkl pouze vyšetřovatel, když ji ze země zvedl a položil na stůl. Nikdo z nich neměl rukavice. V krabici byl bílý prášek následně identifikovaný jako kyanid sodný. Stěžovatel uvedl, že krabička není jeho. Analýza otisků prstů nebyla provedena. Téhož dne byla provedena domovní prohlídka stěžovatelova bytu, kde byla nalezena pistole a střelivo, o nichž stěžovatel tvrdil, že mu je I. M. svěřil do úschovy.

Obvinění stěžovatele a mediální pokrytí věci

Stěžovatel byl obviněn z přípravy vraždy Sh. T. a nelegálního nákupu a držení zbraně a střeliva. Zároveň byla jemu a jeho právníkům uložena povinnost zachovávat mlčenlivost. Návrh stěžovatele na opatření záznamů bezpečnostních kamer uvnitř i vně letiště v den jeho zadržení byl soudem zamítnut s tím, že nebyl podložen příslušnými dokumenty, a především nebylo zřejmé, kde byly nahrávky uloženy (neboť na letišti nebyly). Odvolací soud rozhodnutí potvrdil s tím, že žádost byla příliš obecná a je třeba dbát na právo na soukromí třetích osob.

NSZ po stěžovatelově obvinění učinilo prohlášení o dosavadním průběhu vyšetřování a obsahu vzneseného obvinění. Speciální vystoupení v médiích měl také nejvyšší státní zástupce a komentáře poskytl též premiér, místopředseda vlády a ministr spravedlnosti (citace viz bod 18. originálu rozhodnutí). Stěžovatel odeslal Patriarchátu dopis s obviněními z korupce v církvi, jehož přesný obsah nebyl znám, byl však předmětem spekulací. Stěžovatel žádal NSZ o zrušení povinnosti mlčenlivosti, aby se mohl vyjádřit k obviněním, která o něm v médiích zazněla. Veřejný ochránce práv prohlásil, že právo stěžovatele na presumpci nevinu bylo porušeno a NSZ mělo lépe informovat veřejnost. Stěžovatel podal k NSZ stížnost na porušení presumpce nevinu, neboť mu byla uložena povinnost mlčenlivosti, Patriarchátu byl poskytnut trestní spis a NSZ opakovaně informovalo veřejnost. I. M. a právníci stěžovatele se zúčastnili talk show, kde podali svou verzi události. I. M. následně opakovaně poskytoval rozhovory a vydával prohlášení, v nichž stěžovatele obviňoval. Stížnosti a žádosti stěžovatele byly zamítnuty. Státní zástupce aktivní ve stěžovatelově případě uspořádal tiskovou konferenci, kde podrobně popsal zjištění ve vyšetřování. NSZ uvedlo, že bylo prokázáno, že se stěžovatel za účelem zavraždění oběti pokoušel na internetu získat informace o kyanidu draselném. Na internetu zároveň publikovalo některé ze skrytě pořízených nahrávek a důkazy z trestního spisu. Stěžovatel proti uvedenému podal stížnost s odkazem na presumpci nevinu, ta však byla NSZ zamítnuta. Naproti tomu NSZ zahájilo v době konání soudního řízení vyšetřování zaměřené na objasnění úniku informací a materiálů z neveřejného řízení proti stěžovateli, které byly rovněž (nikoli však ze strany NSZ) zveřejněny. Předvolání byli stěžovatelovi právníci. O výsledku tohoto vyšetřování nejsou dostupné další informace.

Soudní řízení a vyloučení veřejnosti

Státní zástupci ve stěžovatelově případě podali žádost Městskému soudu v Tbilisi (dále „soud prvního stupně“ nebo „nalézací soud“) o vyloučení veřejnosti s odkazem na čl. 8 Úmluvy. Mezi důvody uvedli, že svědkům bylo vyhrožováno a musela být učiněna speciální ochranná opatření. Upozornili také na probíhající vyšetřování dalších osob potenciálně zapojených do případu. Stěžovatel a jeho právníci také porušili povinnost zachovávat mlčenlivost, přičemž spis obsahuje citlivé informace a neveřejná povaha jednání je jediným způsobem, jak je zachovat. Argumentovali také, že vyloučení veřejnosti pouze pro část řízení by nebylo dostačující pro splnění účelu opatření. Stěžovatel oponoval, že chce veřejné projednání a ohledně svého soukromého života nemá co skrývat. Namítl, že pokud je třeba chránit práva svědků, pak jeho práva je také třeba chránit, a to prostřednictvím veřejného slyšení. Zdůraznil, že hlavní svědek měl neomezenou možnost veřejně se vyjadřovat a NSZ o něm vydalo několik prohlášení a zveřejnilo tajné části spisu. Potřebuje proto, aby bylo řízení veřejné. Soudce státnímu zástupci ve veřejném jednání vyhověl a rozhodl o vyloučení veřejnosti.

Stěžovatel byl soudem prvního stupně shledán vinným ve znění obžaloby. V obsáhlém rozsudku soud podrobně rozepsal provedené důkazy a skutková zjištění. K námitkám stěžovatele, že kyanid nalezený v jeho zavazadle byl „podstrčen“, soud uvedl, že zaměstnanci letiště vypověděli, že se zavazadlem nebylo po jeho odbavení stěžovatelem manipulováno. Zaměstnanec letiště jako nezájatý svědek také potvrdil, že zámek na zavazadle i pečeť, kterou na něj dali vyšetřovatelé, byly před začátkem prohlídky neporušené. Zkoumání otisků policie považovala za nadbytečné, ale stěžovatel ho mohl nechat provést, což neučinil. Nemožnost zodpovězení otázky, kde stěžovatel kyanid získal, také nečiní řízení nespravedlivým.

Veřejný ochránce práv publikoval zprávu po sledování jednání soudu prvního stupně. Kritizoval rozhodnutí vyloučit z projednávání veřejnost, jakož i uložení povinnosti zachovávat mlčenlivost stěžovateli a veřejná prohlášení NSZ a dalších veřejných představitelů v kontextu práva na presumpci nevinu. Připustil však rovnou příležitost stran vyslyšet svědky, podávat žádosti a návrhy. Státní zástupce ve stěžovatelově případě zprávu zkritizoval jako nekvalifikovanou a předpojatou. Soud prvního stupně se k ní taktéž vyjádřil negativně, když ji označil za překračující pravomoci a dezinformující veřejnost.

Stěžovatel proti odsuzujícímu rozsudku podal odvolání. Státní zástupci odvolací soud opět žádali o vyloučení veřejnosti z jednání s prakticky stejným odůvodněním. Doplnili však, že právníkovi stěžovatele bylo vyhrožováno smrtí a někdo mu poničil auto. Stěžovatel také zopakoval svoji argumentaci před soudem prvního stupně. Odvolací soud žádosti ve veřejném jednání vyhověl a rozhodl o projednání odvolání s vyloučením veřejnosti. Zástupce veřejného ochránce práv se jednání zúčastnil, nezdá se však, že by byla zveřejněna zpráva.

Odvolací soud napadené rozhodnutí potvrdil. Reagoval na několik námitek obviněného, přičemž odkazoval také na odůvodnění odsuzujícího rozsudku. K námitce obviněného stran porušení práva na presumpci nevinu se výslovně nevyjádřil. Dovolání obviněného na podkladě právních vad bylo Nejvyšším soudem prohlášeno za nepřijatelné z důvodu zjevné neopodstatněnosti. Bez bližšího odůvodnění Nejvyšší soud uvedl, že čl. 6 Úmluvy, včetně práva na presumpci nevinu a veřejné projednání, nebyl porušen.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ÚMLUVY

S odkazem na čl. 6 odst. 1 a 2 Úmluvy stěžovatel namítl, že jeho trestní proces byl nespravedlivý. Nemohl rozporovat okolnosti, za nichž byly získány důkazy použité proti němu, rozhodnutí o neveřejném projednání věci a tím vyloučení přístupu veřejnosti k jeho procesu nebylo ani nezbytné, ani přiměřené, a konečně prohlášení členů státního zastupitelství a jiných veřejných funkcionářů následující po jeho zatčení, šíření rozličných částí spisového materiálu, včetně skrytých nahrávek, v médiích a údajně jednostranná povinnost zachovávat mlčenlivost, kterou mu uložili v rámci trestního řízení, společně přispěly k tomu, že byl vykreslen jako vinný. Tím bylo porušeno jeho právo být považován za nevinného. Článek 6 zní v příslušné části následovně:

„1. Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, ... projednána ... soudem ..., který rozhodne ... o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků, anebo v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný, pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.

Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.“

K přijatelnosti

Podání stran

Vláda ve vztahu k otázce presumpce nevinu uvedla, že stěžovatel nevyčerpal všechny vnitrostátní opravné prostředky. Trestní řízení slouží zejména k účelu posouzení viny či nevinu obviněného a nemůže sloužit jako fórum pro rozsouzení nároků ve vztahu k čl. 6 odst. 2 Úmluvy. Naopak občanskoprávní řízení o pomluvě (viz rozsudek ze dne 10. 10. 2019, Batiashvili proti Gruzii, č. 8284/07, bod 49.) je považováno za vhodnější opravný prostředek. Vláda předložila příklady vnitrostátní judikatury vztahující se k občanskoprávním řízením o pomluvě, v nichž civilní soudy shledaly, že vyjádření obviňující osoby ze spáchání trestného činu, aniž by pro něj byly pravomocně odsouzeny, byly pomluvami. Vláda dodala, že účinnost občanskoprávního opravného prostředku již byla Soudem potvrzena ve věcech Tuskia a ostatní proti Gruzii (rozsudek ze dne 11. 10. 2018, č. 14237/07, bod 91.), Batiashvili (cit. výše, bod 82.) a Kadagishvili proti Gruzii (rozsudek ze dne 14. 5. 2020, č. 12391/06, bod 138.). Uvedla, že takové řízení nebylo nikdy zahájeno proti NSZ, a přestože byla zahájena proti tehdejšímu premiérovi, vicepremiérovi a ministru spravedlnosti, došlo nakonec k jejich zastavení v důsledku rozhodnutí samotného stěžovatele, který svoji stížnost vzal zpět.

Pokud by Soud s uvedenou argumentací nesouhlasil, nebo by byl občanskoprávní opravný prostředek považován za neúčinný, vláda argumentovala, že stěžovatel nedodržel šestiměsíční lhůtu, neboť ta musí být podle jejího mínění počítána od data, kdy k napadeným prohlášením došlo a kdy byl rozporovaný materiál uveřejněn v médiích.

Stěžovatel uvedl, že řádně podal stížnost z důvodu porušení jeho práva na presumpci nevinu v rámci trestního řízení vedeného proti němu. Neměl tudíž povinnost započít a vést samostatné občanskoprávní řízení ve stejné věci. Dodal, že občanskoprávní opravný prostředek by nebyl účinný, pokud šlo o uložení povinnosti zachování mlčenlivosti. Pravidla týkající se vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků a lhůty podle čl. 35 odst. 1 Úmluvy byla proto podle jeho mínění v jeho případě dodržena.

Posouzení Soudem

Soud zdůrazňuje, že účelem pravidla vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků v čl. 35 odst. 1 Úmluvy je poskytnout smluvním státům příležitost předejít tvrzeným porušením práva nebo je napravit předtím, než bude stížnost podána k Soudu. Avšak jediné opravné prostředky, které musí stěžovatel vyčerpat, jsou ty, které mají vztah k tvrzenému porušení a zároveň jsou dostupné a dostatečné. Existence takových opravných prostředků musí být dostatečně jistá nejen teoreticky, ale také prakticky, protože v opačném případě budou postrádat požadovanou dostupnost a účinnost; povinností odpovídajícího státu je, aby splnění těchto podmínek zajistil (viz rozsudek ze dne 24. 5. 2011, Konstas proti Řecku, č. 53466/07, bod 28.).

Kromě toho musí být uvedené pravidlo používáno s určitou mírou pružnosti a bez přehnaného formalismu. Není ani absolutní, ani uzpůsobené k automatickému aplikování. Pro účely přezkumu, zda bylo dodrženo, je nezbytné vzít v úvahu individuální okolnosti případu. To krom jiného znamená, že Soud musí brát realisticky v úvahu nejen existenci formálních opravných prostředků v právním systému dotčené smluvní strany, ale také obecné souvislosti, v nichž fungují, stejně jako osobní okolnosti stěžovatele (viz rozsudek ze dne 16. 9. 1996, Akdivar a ostatní proti Turecku, č. 21893/93, bod 69.; rozsudek velkého senátu ze dne 27. 6. 2000, İlhan proti Turecku, č. 22277/93, bod 59.; viz

také rozsudek ze dne 22. 4. 2010, Fatullayev proti Ázerbájdžánu, č. 40984/07, bod. 151).

Podle ustálené judikatury Soudu není vyžadováno použití jiného opravného prostředku, který má v podstatě stejný účel, pokud již byl opravný prostředek podán (viz rozsudek velkého senátu ze dne 19. 2. 2009, Kozacioğlu proti Turecku, č. 2334/03, bod 40., a rozsudek velkého senátu ze dne 25. 6. 2019, Nicolae Virgiliu Tănase proti Rumunsku, č. 41720/13, bod 177.).

V této souvislosti, pokud jde o občanskoprávní opravný prostředek, lze uvést, že rozsudky Soudu ve věcech vedených proti Gruzii, na něž odkazovala vláda (viz bod 56. výše), neurčovaly s konečnou platností účinnost předmětného opravného prostředku v praxi. Soud spíše zdůraznil absenci jakýchkoli námitek či opravných prostředků vznesených před vnitrostátními úřady, ať už svou povahou občanskoprávními či trestními, ve vztahu k tvrzenému porušení zásady presumpce nevinu v těchto konkrétních případech (viz Tuskia a ostatní, bod 91., Batiashvili, bod 82., a Kadagishvili, bod 138., vše citováno shora).

V projednávaném případě bere Soud v úvahu příklady vnitrostátní judikatury předložené vládou k prokázání účinnosti občanskoprávního opravného prostředku v souvislosti s právem na presumpci nevinu. Přestože se tyto příklady netýkaly stejné situace jako je ta stěžovatelova, prokázaly, že občanskoprávní řízení o pomluvě podle čl. 18 občanského zákoníku může být zahájeno ve vztahu k tvrzením týkajícím se porušení práva na presumpci nevinu. V tomto ohledu má Soud za to, že občanskoprávní opravný prostředek v zásadě může být, ať už samostatně nebo v kombinaci s trestněprávním opravným prostředkem, účinným způsobem řešení stížnosti týkající se údajně předsudečných prohlášení učiněných ve vztahu k probíhajícímu trestnímu řízení (viz např. rozsudek ze dne 27. 5. 2008, Marchiani proti Francii, č. 30392/03; rozsudek ze dne 15. 10. 2013, Gutsanovi proti Bulharsku, č. 34529/10, body 176.-178.; rozhodnutí výboru ze dne 22. 1. 2019 Ringwald proti Chorvatsku, č. 14590/15 a 25405/15, body 54.-58.; rozsudek ze dne 3. 9. 2019, Januškevičienė proti Litvě, č. 69717/14, body 58.-59.). V projednávaném případě stěžovatel netvrdil, že byl občanskoprávní opravný prostředek neúčinný. Skutečně započal občanskoprávní řízení pro pomluvu proti některým z veřejných funkcionářů, avšak později svoji žádost vzal zpět (viz bod 56. výše). Naopak trval na tom, že vyčerpal jiný opravný prostředek, který považoval za účinný - trestní řízení proti němu - což činilo pokračování v občanskoprávním řízení nadbytečným.

V této souvislosti Soud shledává, že stěžovatelova stížnost podle čl. 6 odst. 2 Úmluvy se skládá ze tří částí, týkajících se prohlášení veřejných funkcionářů následujícím po jeho zatčení, šíření rozličných částí spisového materiálu v médiích, včetně skrytých nahrávek, a konečně údajně jednostranné povinnosti mlčenlivosti, která mu byla uložena v rámci trestního řízení.

Pokud jde o vyjádření veřejných funkcionářů (viz body 16.-18. a 22.), za předpokladu, že by občanskoprávní opravný prostředek sám o sobě mohl, na základě kritérií založených judikaturou Soudu (viz bod 63. výše a tam citované odkazy), poskytnout stěžovateli odpovídající a dostatečnou nápravu, pak měl využít tohoto občanskoprávního řízení.

Soud však nemůže pominout skutečnost, že v projednávaném případě byla stížnost, kterou stěžovatel podal na vnitrostátní úrovni pro porušení práva na presumpci nevinu, primárně formulována jako úzce související s tvrzeným porušením zásady veřejnosti a fungováním povinnosti mlčenlivosti jako součástí trestního řízení proti němu. Podle stěžovatelova podání zejména plné vyloučení veřejnosti ze soudního řízení ve spojení s vyjádřeními učiněným veřejnými funkcionáři a hlavním svědkem proti němu, spolu s šířením skrytého materiálu, přispěly k vytvoření veřejného mínění, že je vinen (viz body 35. a 49.).

Za těchto okolností, je-li presumpce nevinu vnímána jako procesní záruka v kontextu samotného trestního řízení soudního (viz rozsudek velkého senátu ze dne 12. 7. 2013, Allen proti Spojenému

království, č. 25424/09, bod 93.), nebylo bezdůvodné, pokud stěžovatel sledoval nápravu tvrzeného porušení jako součást trestního řízení, aniž by využil jiného opravného prostředku (viz Batiashvili, cit. výše, bod 83.). V důsledku toho splnil také šestiměsíční lhůtu podle čl. 35 odst. 1 Úmluvy.

Soud dále poznamenává, že stížnost není zjevně neopodstatněná a není nepřijatelná ani z jiného důvodu uvedeného v čl. 35 Úmluvy. Musí být proto prohlášena za přijatelnou.

K věci samé

Spravedlivost trestního řízení proti stěžovateli

a) Podání stran

Stěžovatel uvedl, že trestní proces vedený proti němu byl nespravedlivý s ohledem na způsob, jímž byl hlavní důkaz získán, a s tím související skutečnost, že mu bylo znemožněno účinně napadnout využití tohoto důkazu proti němu. Především tvrdil, že jedovatá látka použitá jako důkaz toho, že „připravoval“ vraždu, byla do jeho zavazadla podstrčena. V této souvislosti poukázal na odmítnutí vnitrostátních soudů vyžádat záznamy z bezpečnostních kamer na letišti, kde bylo zavazadlo zajištěno. Uvedl dále, že na předmětném materiálu nebylo provedeno zkoumání otisků prstů. Tato opomenutí byla podle jeho mínění rozhodující, neboť pokud by nebyl kyanid v jeho zavazadle nalezen, neexistoval by žádný jiný důkaz, který by byl dostatečný pro podporu jeho odsouzení. V souvislosti s tím zdůraznil, že vyšetřování ve vztahu k otázkám, kdy, kde nebo jak si měl údajně obstarat tuto nedovolenou látku, bylo oddělené od trestního vyšetřování vedeného proti němu a toto nikdy nebylo objasněno.

Vláda uvedla, že stěžovatel měl možnost napadnout pravost dotčeného důkazu a postavit se proti jeho použití u soudu. Jeho námitky však byly vnitrostátními soudy zamítnuty, k čemuž poskytly dostatečné odůvodnění. Konkrétně návrh na obstarání záznamu z letištních bezpečnostních kamer byl neopodstatněný. Vnitrostátní soudy totiž vycházely ze svědeckých výpovědí zaměstnanců letiště, kteří se zúčastnili zajištění stěžovatelova zavazadla, aby bylo vyloučeno manipulování s důkazy. Pokud jde o stěžovatelovy námitky týkající se neprovedení analýzy otisků prstů či DNA na balíčku nalezeném v jeho zavazadle, vnitrostátní soudy uvedly, krom jiného, že se balíčku během prohlídky dotkli vyšetřovatelé i sám stěžovatel, což učinilo zkoumání otisků prstů i DNA bezpředmětným. Vláda dále uvedla, že stěžovatelem napadený důkaz nebyl jediným, ani rozhodujícím důkazem stojícím proti němu. Vnitrostátní soudy v tomto ohledu poskytly rozsáhlé odůvodnění založené na výpovědích několika svědků a jiných důkazech, jimiž prokázaly jeho nevraživost vůči zamýšlené oběti, motivy stojící za přípravou její vraždy a jeho naléhavé shánění jedu, na základě čehož tak mohly uzavřít, že plánoval její vraždu.

b) Posouzení soudem

i) Obecná východiska

Ačkoliv čl. 6 zaručuje právo na řádné projednání věci, nestanovuje žádná pravidla ohledně přípustnosti důkazů jako takových, což je primárně otázka, která má být upravena národním právem (viz rozsudek ze dne 12. 7. 1988, Schenk proti Švýcarsku, č. 10862/84, bod 46.; rozsudek velkého senátu ze dne 11. 7. 2006, Jalloh proti Německu, č. 54810/00, body 94.-96.; rozsudek velkého senátu ze dne 11. 7. 2017, Moreira Ferreira proti Portugalsku, č. 19867/12, bod 83.).

Rozlišovat je přitom nutné mezi přípustností důkazů (tedy otázkou, které důkazy mohou být předloženy příslušnému soudu ke zvážení) a právy obhajoby ve vztahu k důkazu, který již byl předložen soudu. Pak je také rozdíl mezi těmito právy obhajoby (tedy tím, zda byla ve vztahu

k provedeným důkazům řádně zajištěna) a následným hodnocením tohoto důkazu soudem, když je řízení skončeno. Problémy ve smyslu čl. 6 mohou z hlediska práv obhajoby nastat, pokud jde o otázku, zda byl důkaz předložený ve prospěch či neprospěch obviněného proveden způsobem, který zajišťuje spravedlivý proces (viz rozsudek ze dne 27. 10. 2020, Ayetullah Ay proti Turecku, č. 29084/07 a 1191/08, bod 125., s dalšími odkazy).

Úlohou Soudu tudíž z principu není, aby rozhodl, zda konkrétní druhy důkazů – například důkaz získaný nezákonně ve smyslu vnitrostátního práva – má být přípustný, nebo dokonce, zda je stěžovatel vinen, či nikoli. Otázka, která musí být zodpovězena, je, zda řízení jako celek, včetně způsobu, jímž byly důkazy získány, bylo spravedlivé. To zahrnuje přezkum příslušné „nezákonnosti“ a pokud je shledáno porušení dalšího práva Úmluvy, také povahu tohoto porušení (viz rozsudek velkého senátu ze dne 10. 3. 2009, Bykov proti Rusku, č. 4378/02, bod 89.; rozsudek ze dne 28. 7. 2009, Lee Davies proti Belgii, č. 18704/05, bod 41.; rozsudek ze dne 3. 3. 2016, Prade proti Německu, č. 7215/10, bod 33.).

Při rozhodování, zda bylo řízení jako celek spravedlivé, je třeba vzít v úvahu, zda byla respektována práva obhajoby. Musí být zvláště prokázáno, zda byla stěžovateli poskytnuta příležitost napadnout pravost důkazu a oponovat jeho použití (viz rozsudek ze dne 17. 12. 2013, Szilagyi proti Rumunsku, č. 30164/04). Navíc je třeba zvážit kvalitu důkazu, včetně toho, zda z okolností, za nichž byl získán, nevystávají pochybnosti o jeho spolehlivosti či přesnosti (viz krom dalších zdrojů Bykov, cit. výše, bod 90.; rozsudek ze dne 25. 2. 2010, Lisica proti Chorvatsku, č. 20100/06, bod 49.; Ayetullah Ay, cit. výše, bod 126.). Ačkoliv nutně nemusí vzniknout žádný problém z hlediska spravedlivosti, pokud není získaný důkaz podpořen dalším materiálem, lze poznamenat, že když je důkaz velmi silný a neexistuje žádné riziko jeho nespolehlivosti, je potřeba pro podpůrné důkazy odpovídajícím způsobem menší (viz Lee Davies, cit. výše, bod 42.; Bykov, cit. výše, bod 90.; rozsudek ze dne 25. 10. 2016, Bašić proti Chorvatsku, č. 22251/13, bod 48.). V této souvislosti lze taktéž připomenout, že důkazní břemeno je na státním zastupitelství a jakákoli pochybnost by měla svědčit ve prospěch obviněného (viz Ayetullah Ay, cit. výše, bod 126.).

Při rozhodování, zda bylo řízení jako celek spravedlivé, lze vzít v úvahu váhu veřejného zájmu na vyšetření konkrétního trestného činu a uložení trestu za něj a poměřovat ji proti zájmu stěžovatele, aby byly důkazy vůči němu získány zákonným způsobem (viz Jalloh, bod 97., a Prade, bod 35., obojí citováno shora).

ii) Použití obecných východisek na projednávanou věc

Co se týče okolností projednávaného případu, stěžovatel namítl, že připuštění a použití důkazu, který považoval za klíčový důkaz proti sobě, učinilo trestní proces nespravedlivým. Konkrétně argumentoval, že jedovatá látka byla do jeho zavazadla podstrčena a že mu nebylo umožněno napadnout okolnosti, za nichž byla získána.

Pokud jde o kvalitu tohoto důkazu, Soud poznamenává, že trestní vyšetřování stěžovatele bylo zahájeno na základě usvědčujících důkazů předložených svědkem I. M., přičemž následující skryté vyšetřovací prostředky použité proti stěžovateli, které nařídil soud (viz body 5.-9.), sloužily jako podklad pro rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení stěžovatele zatknout a zajistit jeho zavazadlo (viz body 10.-11. a rozsudek ze dne 18. 3. 2021, Tortladze v. Georgia, č. 42371/08, bod 72.). Ačkoli tedy zajištění stěžovatelova zavazadla nebylo provedeno na základě předchozího příkazu soudce, předcházely mu skryté vyšetřovací prostředky nařízené soudcem, které podle nalézacího soudu prokazovaly nutnost realizovat zajištění stěžovatelova zavazadla za naléhavých okolností (viz bod 40.). Tento postup tudíž nebyl nezákonný (srov. například rozsudek ze dne 14. 3. 2019, Kobiashvili proti Gruzii, č. 36416/06, body 61. a 65.). Mimoto I. M. byl před vnitrostátními soudy vyslýchán za účasti stěžovatele i obhájců, které si sám zvolil. Nadto okolnosti týkající se zajištění a

následné prohlídky stěžovatelova zavazadla byly potvrzeny zaměstnancem bezpečnostního oddělení letiště, který byl vyslýchán ve veřejném jednání (pozn. v originále „in open court“ – zde se jedná buď o chybu, neboť celé soudní řízení probíhalo s vyloučením veřejnosti, nebo „veřejnost“ odkazuje pouze na přítomnost obviněného a jeho obhájců a tím kontradiktorní způsob provedení tohoto důkazu) a podroben křížovému výslechu obhajoby. Vnitrostátními soudy byl považován za nezaujatého svědka (viz body 11. a 40.).

Krom toho, pokud jde o možnosti stěžovatele napadnout pravost důkazu a napadnout jeho použití, Soud shledává, že se neodvolal proti rozhodnutím, jež příslušná vyšetřovací opatření označila za zákonná (viz bod 40.). Každopádně měl během trestního řízení vedeného proti němu možnost napadnout zákonnost a pravost látky získané v důsledku rozporovaného opatření o zajištění a prohledání. S jeho námitkami ohledně okolností zajištění a následného prohledání jeho zavazadla a spolehlivosti v důsledku toho získaného důkazu se vypořádaly vnitrostátní soudy jejich odmítnutím v odůvodnění svých rozhodnutí v průběhu trestního řízení (viz body 39.-40. a 51. a Tortladze, cit. výše, bod 73.).

S ohledem na výše uvedené souvislosti Soud, navzdory hodnocení veřejného ochránce práv (viz bod 45.), nepovažuje odůvodnění vnitrostátních soudů ve vztahu k žádosti stěžovatele o vyžádání záznamů z bezpečnostních kamer na letišti (viz bod 15.) za svévolné či zjevně neopodstatněné. Vnitrostátní soudy se taktéž vypořádaly s námitkou stěžovatele, že trestním vyšetřováním nebylo možno zjistit, kdy a kde mohl získat látku, která byla nalezena v jeho zavazadle. Za okolností projednávaného případu totiž tuto otázku považovaly soudy za irelevantní (viz bod 40.). Pokud jde o neprovedení znaleckého zkoumání otisků prstů a DNA na materiálu nalezeném v jeho zavazadle, Soud skutečně považuje za problematické, že prohlídka zajištěného stěžovatelova zavazadla byla provedena způsobem, pro který jakékoli další znalecké zkoumání nalezených důkazů postrádalo smysl. Totéž bylo ostatně částečně uznáno i vnitrostátními soudy (viz body 11. a 51.). V této souvislosti má Soud za to, že příslušné úřední osoby provádějící prohlídku měly přijmout vhodná opatření, aby zabránily možné kontaminaci důkazů (viz také Tortladze, cit. výše, bod 73.). Toto selhání nicméně za okolností projednávaného případu (viz body 77.-78. výše) nezpochybnilo spolehlivost dotčeného důkazu.

Soud navíc přikládá zvláštní váhu skutečnosti, že látka nalezená ve stěžovatelově zavazadle nebyla jediným důkazem, na němž bylo založeno stěžovatelovo odsouzení (viz body 9., 37.-41. a 51.; viz také Bykov, body 96. a 98., a Tortladze, bod 74., obojí cit. shora). Při shledání stěžovatelovy viny vnitrostátní soudy spoléhaly zejména na usvědčující důkaz podaný svědkem I. M., výpovědi dalších svědků, audio a video nahrávky a počítačová data, u nichž několik odborníků potvrdilo jejich pravost, a další důkazy. S ohledem na tyto skutečnosti ve spojení se zjevnými nesrovnalostmi ve stěžovatelově verzi událostí (viz body 29. a 39.) náleželo do kompetence vnitrostátních soudů rozhodnutí, zda celkově vzato existuje dostatečně silný důkazní podklad prokazující, že stěžovatel byl vinen „přípravou vraždy“.

Za těchto okolností Soud shledává, že řízení ve stěžovatelově případě, posuzované jako celek, nebylo v rozporu s požadavky na spravedlivý proces.

Nedošlo tudíž v tomto ohledu k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Tvrzené porušení zásady veřejnosti

a) Podání stran

i) Stěžovatel

Stěžovatel trval na tom, že ve věci nebyly žádné důvody ospravedlňující plné vyloučení veřejnosti z trestního řízení před soudem. Především si nepřál chránit svůj soukromý život před veřejností a ostatní osobní informace obsažené ve spisovém materiálu nebyly takové povahy, aby opodstatňovaly plné uzavření soudního řízení. V každém případě žádné podrobnosti soukromého života jakýchkoli osob nebyly probírány při hlavních líčeních a nebyly obsaženy ani v rozsudcích.

Co se týče ochrany svědků, stěžovatel uvedl, že hlavní svědci v jeho případě poskytovali rozhovory novinářům, a jejich identity, ani jejich postoje ve vztahu k případu tudíž nebyly tajemstvím. Pokud jde o údajné ohrožení vyšetřování vedeného proti němu kvůli možným spolupachatelům a paralelně vedeného samostatného vyšetřování týkající se opatření kyanidu, stěžovatel má za to, že tato řízení nemohou opodstatnit uzavření řízení v projednávané věci. Každopádně ani samo NSZ se podle stěžovatele nevyhýbalo zveřejnění řady tajných nahrávek pro média a veřejnost. Taktéž nebránilo ani svědku I. M. v jeho televizních vystoupeních a veřejných prohlášeních týkajících se vícero aspektů probíhajícího trestního řízení.

Stěžovatel dále uvedl, že ochrana mravnosti a ochrana reputace církevních představitelů nebyly důvody pro vyloučení veřejnosti z projednávání podle vnitrostátního práva. Mimoto v důsledku přístupu vnitrostátních úřadů fakticky vzniklo zvláštní zacházení s církevními představiteli jako samostatnou skupinou, která má zaručené použití práva způsobem, který je pro ni příznivý, což je v rozporu s požadavkem otevřenosti podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy a zásadou právního státu.

Pokud jde o argument, že určitým svědkům ve stěžovatelově případě bylo vyhrožováno, stěžovatel oponoval, že odůvodnění bylo obecné. Muselo zřejmě směřovat na I. M., který se po telefonu dostal do konfliktu s jedním z přátel stěžovatele ohledně jeho vystoupení a výroků v televizi. Zopakoval k tomu, že zmiňovaný svědek byl všeobecně známý, a vezmeme-li v úvahu, že sám na veřejnosti mluvil neomezeně prakticky o všech aspektech případu, nepředstavovalo by jeho svědectví o tomtéž v hlavním líčení žádné další nebezpečí. Dále stěžovatel uvedl, že státní zástupci před odvolacím soudem argumentovali, že jeden z jeho obhájců dostal výhrůžky, ale ti samí právníci podali žádost o konání řízení s přístupem veřejnosti.

Stěžovatel uvedl, že vnitrostátním soudům se nepodařilo zdůvodnit, proč by nebylo možné použít méně omezující opatření, jako například vyloučení veřejnosti pouze pro část řízení. Uvedl také, že pro něj bylo důležité „vyvrátit“ verzi událostí předkládanou orgány činnými v trestním řízení ve světle vyjádření veřejných funkcionářů týkajících se jeho případu, rozšiřování určitých materiálů z trestního spisu a údajného porušení jeho práva být považován za nevinného. Omezení jeho práv podle čl. 6 Úmluvy nemohla být podle jeho vyjádření vyvážena dohledem veřejného ochránce práv na soudním řízením, neboť ten byl sám výrazně kritizován ze strany úřadů, pokud jde o jeho kvalifikaci.

ii) Vláda

Vláda uvedla, že rozhodnutí vnitrostátních soudů projednat věc neveřejně, tedy s vyloučením veřejnosti, mělo právní základ, bylo řádně odůvodněno a nemělo do značné míry vliv na stěžovatelova práva podle čl. 6 Úmluvy. Především argumentovala, že spisový materiál a podání učiněná v rámci vnitrostátního řízení ukazovala stěžovatele a ostatní církevní představitele „ve světle, které bylo pro církevní představitele kategoricky nepřijatelné“. Prováděné důkazy by mohly také odhalit osobní údaje stěžovatele nebo jiných osob a informace týkající se soukromého života jiných osob, včetně takových s potenciálem kompromitovat konkrétní církevní představitele. S ohledem na zájem veřejnosti vyvolaný stěžovatelovým případem by šíření takových informací bylo způsobitelné „změnit veřejné mínění ve vztahu k mravním normám dodržovaným církevními představiteli a zdiskreditovat církev a Patriarchát jako instituce“. Podle podání vlády by pojem „mravnost“ měl být vykládán ve světle příslušné judikatury Soudu s ohledem na reality konkrétní společnosti, což učinily vnitrostátní soudy.

Kromě toho úřady věřily, že vyloučení veřejnosti ospravedlnil také zájem spravedlnosti, konkrétně prevence možného rizika odhalení informací a podezření o dalších osobách potenciálně zapojených jako možní spolupachatelé stěžovatele. Podle mínění vlády byl tento argument rozhodujícím faktorem pro uložení povinnosti zachovávat mlčenlivost stěžovateli, oběti a všem svědkům. Krom toho státní zastupitelství mělo za to, že ochrana svědků ve stěžovatelově případě vyžadovala vyloučení veřejnosti.

Pokud jde o existenci opatření, která by byla ve srovnání s úplným vyloučením veřejnosti z projednávání méně omezující, Vláda uvedla, že vyloučení veřejnosti pouze pro část řízení by nebylo účinné. Krom jiného sdělila, že oddělení výslechů svědků od přehrávání skrytých nahrávek a provádění materiálu získaného ze stěžovatelových elektronických zařízení před soudem by bylo nemožné, neboť většina svědků byla s těmito důkazy konfrontována. Toto omezení bylo vyváжено, podle vyjádření vlády, skutečností, že stěžovatel a jeho právníci měli neomezený přístup k řízení a relevantním důkazům a že se jednání zúčastnil veřejný ochránce práv a prováděl nad ním dohled. Dodala, že určitým svědkům bylo vyhrožováno a potřebovali proto ochranu. Konečně, závazné části rozsudků byly ve stěžovatelově případě vyhlášeny veřejně.

b) Posouzení soudem

i) Obecná východiska

Veřejná povaha řízení před soudními orgány, na niž odkazuje čl. 6 odst. 1, ochraňuje účastníky řízení před výkonem spravedlnosti v tajnosti bez kontroly veřejnosti. Jedná se také o jeden ze způsobů, prostřednictvím něhož může být udržována důvěra v soudy – nadřízené i podřízené. Veřejnost činí výkon spravedlnosti viditelným a přispívá tím k dosažení účelu čl. 6 odst. 1, konkrétně spravedlivého procesu ve smyslu Úmluvy, jehož garance je jedním ze základních principů demokratické společnosti (viz rozsudek ze dne 22. 2. 1984, Sutter proti Švýcarsku, č. 8209/78, bod 26.; rozsudek ze dne 14. 11. 2000, Riepan proti Rakousku, č. 35115/97, bod 27.).

Přestože se všechny členské státy Rady Evropy hlásí k zásadě veřejnosti, jejich právní systémy a soudní praxe vykazují určité rozdíly, pokud jde o rozsah a způsob její implementace, a to jak ve vztahu ke konání jednání, tak k „vyhlašování“ rozsudků. Formální stránka této otázky má však druhořadý význam ve srovnání se základním účelem veřejnosti vyžadovaným čl. 6 odst. 1. Přední místo, jež v demokratické společnosti zaujímá právo na spravedlivý proces, vyžaduje, aby Soud pro účely přezkumu, který musí v této oblasti provést, zhodnotil skutečné fungování předmětného postupu (viz Sutter, cit. výše, bod 27.).

Článek 6 odst. 1 však nezakazuje soudům, aby se rozhodly, ve světle zvláštních okolností jimi projednávaného případu, odchýlit od této zásady. V souladu se doslovným zněním tohoto ustanovení „...tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků anebo, v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný, pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti,“ musí být vyloučení veřejnosti, ať už pro celé jednání či jeho část, přísně vyžadováno okolnostmi případu (viz rozsudek ze dne 26. 9. 1995, Diennet proti Francii, č. 18160/91, bod 34.; rozsudek velkého senátu ze dne 12. 4. 2006, Martinie proti Francii, č. 58675/00, bod 40.; rozsudek ze dne 1. 3. 2011, Welke a Białek proti Polsku, č. 15924/05, bod 74.).

ii) Použití obecných východisek na projednávanou věc

Na úvod Soud poznamenává, že již od raných stadií trestního řízení vedeného proti němu byla stěžovateli, oběti a svědkům uložena povinnost zachovávat mlčenlivost. Následně vnitrostátní soudy

rozhodly na základě žádosti státního zástupce v tomto smyslu, že trestní řízení bude vedeno s vyloučením veřejnosti. Soudní rozhodnutí týkající se plného vyloučení veřejnosti ze soudního jednání byla založena na následujících důvodech: údajná přítomnost informací týkajících se soukromých životů několika osob ve spisovém materiálu a ochrana jejich práv podle čl. 8 Úmluvy, ochrana náboženských a mravních zásad zavedených ve společnosti, ochrana svědků a prevence rizika ohrožení probíhajícího trestního vyšetřování různých otázek týkajících se incidentu (viz body 36., 42. a 50.).

V projednávaném případě je významné, že vnitrostátní soudy projednaly vyloučení veřejnosti v rámci veřejného jednání a stěžovatel měl možnost se soudního jednání plně účastnit, a to včetně řízení, které vedlo k vydání rozhodnutí o vyloučení veřejnosti (viz body 35., 36., 42. a 50.; dále rozsudek ze dne 16. 1. 2020, Yam proti Spojenému království, č. 31295/11, body 59. a 61.).

Soud bere na vědomí stěžovatelův argument, že nikoli všechny důvody, na nichž vnitrostátní soudy založily svoje rozhodnutí o vyloučení veřejnosti, byly výslovně stanoveny vnitrostátním právem. Zejména ochrana náboženských a mravních zásad ve společnosti a ochrana zájmů spravedlnosti nebyly uvedeny v čl. 182 trestního řádu mezi možnými důvody pro vyloučení veřejnosti z projednávání (viz bod 54.). Ustanovení však soudům poskytovalo určitou míru uvážení při zvažování, zda veřejnost vyloučit „pro zachování pořádku“ (viz bod 54.). Soud každopádně připomíná, že čl. 6 odst. 1 vnitrostátním soudům nebrání v tom, aby se ve světle zvláštních okolností jimi rozhodovaného případu odchýlily od zásady veřejnosti (viz Welke a Białek, cit. výše, bod 74.). Předmětné ustanovení skutečně výslovně uvádí, že veřejnost může být vyloučena po dobu celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, nebo pokud by vzhledem ke zvláštním okolnostem veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti. Nelze tudíž uzavřít, že by příslušná rozhodnutí vnitrostátních soudů zcela postrádala zákonný podklad.

V této spojitosti Soud nemůže přijmout zjevný náznak v odůvodněných vnitrostátních soudů a souvisejících podáních vlády, že by „náboženské a mravní zásady zavedené ve společnosti“ (viz bod 42.) mohly převážit při poměrování jednotlivých práv chráněných podle Úmluvy a gruzínské ústavy. Příslušná rozhodnutí o vyloučení veřejnosti však nebyla založena výhradně na těchto důvodech a odkazovala na ochranu práv různých osob podle čl. 8 Úmluvy, ochranu svědků a prevenci rizika ohrožení probíhajícího trestního vyšetřování různých otázek týkajících se incidentu (viz body 36., 42. a 50.).

Aniž by se Soud pouštěl do podrobného zkoumání každého z těchto důvodů, a to dokonce za předpokladu, že by tyto důvody společně mohly v projednávaném případě opodstatnit odchýlení od zásady veřejnosti podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, posoudí Soud, zda se vnitrostátní soudy náležitě věnovaly možnosti použití méně omezujících opatření. V tomto směru odvolací soud odůvodnil, že s ohledem na specifickou povahu odvolacího řízení by bylo nemožné vyloučit veřejnost pouze z jeho části (viz bod 50.). Naopak nalézací soud vůbec nevysvětlil, proč nebylo možné vyloučit veřejnost pouze z části řízení místo toho, aby byl celý stěžovatelův proces neveřejný (viz body 36. a 42.). K uvedenému však Soud opakuje, že pokud vnitrostátní soudy dospějí k příslušným rozhodnutím, musí přitom vyhovět požadavku jeho striktní nezbytnosti (viz bod 93. výše; srov. například rozsudek ze dne 4. 12. 2008, Belashev proti Rusku, č. 28617/03, bod 83.; Yam, cit. výše, bod 54.).

Přestože otázka týkající se údajného porušení stěžovatelova práva na veřejné projednání věci v souvislosti s vyloučením veřejnosti a médií nemusí mít nutně vztah s existencí jakékoli skutečné újmy na stěžovatelově výkonu jeho ostatních procesních práv (viz rozsudek ze dne 11. 5. 2021, Kilin proti Rusku, č. 10271/12, bod 111.), Soud shledává přístup nalézacího soudu (viz předcházející bod) problematickým. A to nejen proto, že stěžovatel ve svých žádostech uplatněných během řízení vznášel námitky proti povinnosti zachovávat mlčenlivost, která mu byla uložena, a porušení jeho práva být považován za nevinného přímo v souvislosti s konáním trestního řízení s vyloučením

veřejnosti, a dále žádal, aby bylo řízení otevřeno veřejnosti alespoň z části (viz bod 35.). Především tato povinnost mlčenlivosti stěžovateli bránila veřejně komentovat případ vedený proti němu. Státní zastupitelství naopak učinilo několik prohlášení týkajících se případu a veřejně šířilo části spisového materiálu (viz body 16.-17., 22. a 27.). Hlavní svědek navíc volně poskytoval rozhovory médiím a vznášel obviňující tvrzení týkající se stěžovatele (viz body 24.-25. a 28.). Soud dále bere v úvahu nespornou existenci zvýšeného zájmu veřejnosti ve vztahu k případu vedenému proti stěžovateli. Stěžovatelův argument týkající se možnosti pouze částečného vyloučení veřejnosti z projednávání věci tudíž vyžadoval výslovnou a odůvodněnou reakci. Krátké vysvětlení nalézacího soudu, že obhajoba veřejně komentovala soudní řízení navzdory povinnosti zachovávat mlčenlivost a že soud nebude ovlivněn výroky učiněnými mimo soudní síň (viz bod 43.), nevyřešilo dostatečně jádro stěžovatelova argumentu týkajícího se možnosti použití méně omezujících opatření a dopadu plného vyloučení veřejnosti z řízení na jeho práva podle čl. 6 odst. 2 Úmluvy za specifických okolností vztahujících se k jeho případu.

Soud se nyní bude věnovat otázce, zda bylo, jak naznačila vláda, vyloučení veřejnosti z projednávání dostatečně vyváжено skutečností, že Úřad veřejného ochránce práv měl umožněn dohled nad řízením. V této souvislosti Soud považuje za důležité poznamenat, že veřejný ochránce práv ve své zprávě sám kritizoval rozhodnutí vyloučit veřejnost i skutečnost, že nebyla využita možnost vyloučit ji pouze pro část řízení (viz bod 45.). Mimoto Soud nemůže přehlédnout, že se zjištění veřejného ochránce práv setkala s kritikou NSZ a nalézacího soudu, který uvedl, že jeho zpráva týkající se stěžovatelova procesu (viz bod 45.) byla zaměřena na „dezinformování“ veřejnosti (viz body 46.-47.). To nemohlo přispět ke zmírnění škodlivého vlivu, který za těchto okolností mohlo mít rozhodnutí konat řízení s vyloučením veřejnosti na důvěru veřejnosti v řádný výkon spravedlnosti.

Konečně odvolací řízení bylo také konáno neveřejně. Pokud jde o Nejvyšší soud, jeho rozhodnutí bylo přijato na základě písemného řízení. Z toho vyplývá, že opravná řízení nenapravila pochybení Městského soudu v Tbilisi pokusit se omezit opatření na to, co je zcela nezbytné k dosažení sledovaných cílů.

S ohledem na uvedené úvahy Soud uzavírá, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Stěžovatelovo právo na presumpci nevinny

a) Podání stran

Stěžovatel uvedl, že jednání a výroky vnitrostátních úřadů a jejich představitelů porušily jeho právo být považován za nevinného, dokud nebude prokázána jeho vina. Především za situace, kdy mu byla uložena povinnost zachovávat mlčenlivost a z trestního řízení samotného byla navzdory jeho žádostem zcela vyloučena veřejnost, měli rozliční veřejní funkcionáři a státní zástupci naprostou volnost nejen činit veřejná prohlášení týkající se vývoje trestního řízení, ale taktéž v médiích rozšiřovat vybrané části trestního spisu, včetně tajných nahrávek naznačujících jeho zapojení do trestné činnosti, z níž byl obviněn. Obdobně také hlavní svědek obžaloby volně poskytoval rozhovory, v nichž ho obviňoval, zatímco sám stěžovatel musel dodržovat povinnost mlčenlivosti. Tyto okolnosti podle stěžovatelova podání přispěly k tomu, že byl vyličen jako vinný.

Vláda uvedla, že k porušení práva stěžovatele na presumpci nevinny z důvodu výroků učiněných veřejnými funkcionáři po jeho zatčení, šíření určitých částí spisu v médiích a/nebo uložení povinnosti mlčenlivosti nedošlo. Výroky pouze popisovaly, aniž by zacházely do podrobností, údajný trestný čin s cílem informovat veřejnost ohledně postupu ve stěžovatelově případě. Stěžovatele nikdy neobvinily ze spáchání jakéhokoli trestného činu. Vláda v této souvislosti uvedla, že stěžovatel a jeho právníci, navzdory uložené povinnosti zachovávat mlčenlivost, učinili určitá prohlášení do médií, v nichž vyjadřovali stěžovatelovu nevinu a poskytovali informace týkající se trestního řízení. Pokud jde

o rozšiřování určitých materiálů státním zastupitelstvím, vláda poznamenala, že jejich účelem bylo informování veřejnosti s ohledem na skutečnost, že stěžovatelův případ vyvolat zvýšený zájem veřejnosti. Na druhou stranu, stěžovatel taktéž rozeslal dne 13. 2. 2017 dopis s obviněními z korupce v církvi (viz bod 19.). Sám stěžovatel tímto přispěl k přitáhnutí veřejné pozornosti k jeho případu.

b) Posouzení soudem

i) Obecná východiska

Soud připomíná, že presumpce nevinny zakotvená v čl. 6 odst. 2 je jedním z prvků spravedlivého procesu, který je vyžadován prvním odstavcem. Presumpce nevinny bude porušena, pokud soudní rozhodnutí nebo výrok veřejného představitele týkající se osoby obviněné z trestného činu odráží názor, že je vinná předtím, než byla její vina prokázána zákonným způsobem. Dokonce i za absence jakéhokoli formálního zjištění postačuje, pokud existuje důvod naznačující, že soud nebo veřejný představitel považuje obviněného za vinného. Předběžné vyjádření takového názoru samotným soudem bude nevyhnutelně v rozporu s presumpcí nevinny (viz mezi mnoha dalšími rozsudek ze dne 27. 2. 1980, Deweer proti Belgii, č. 6903/75, bod 56.; rozsudek ze dne 25. 3. 1983, Minelli proti Švýcarsku, č. 8660/79, body 27., 30. a 37.; rozsudek ze dne 10. 2. 1995, Allenet de Ribemont proti Francii, č. 15175/89, body 35.-36.; rozsudek ze dne 10. 10. 2000, Daktaras proti Litvě, č. 42095/98, body 41.-44.; rozsudek ze dne 19. 9. 2006, Matijašević proti Srbsku, č. 23037/04, bod 45.).

Rozlišení by navíc mělo být učiněno mezi prohlášeními, které odrážejí názor, že je dotčená osoba vinná, a těmi vyjádřeními, které pouze popisují „stav podezření“. Zatímco první z nich porušují presumpci nevinny, ty druhé byly v rozličných situacích přezkoumávaných Soudem považovány za nezávadné (viz mimo jiné, rozsudek ze dne 25. 8. 1987, Lutz proti Německu, č. 9912/82, bod 62., nebo rozsudek ze dne 26. 3. 1996, Leutscher proti Nizozemsku, č. 17314/90, bod 31.).

Článek 6 odst. 2 ovládá trestní řízení v celém jeho rozsahu „bez ohledu na výsledek stíhání“ (viz Minelli, cit. výše, bod 30.). Avšak jakmile je obviněný uznán vinným, v zásadě přestane účinkovat ve vztahu k jakýmkoli nařčením učiněným během následného ukládání trestů (viz rozsudek ze dne 5. 7. 2001, Phillips proti Spojenému království, č. 41087/98, bod 35.).

Svoboda projevu zaručená čl. 10 Úmluvy zahrnuje svobodu přijímat a rozšiřovat informace. Článek 6 odst. 2 tudíž nemůže úřadům zabránit informovat veřejnost o probíhajících trestních vyšetřováních, vyžaduje však, aby tak činily se vší diskrétností a obezřetností nezbytnými pro respektování presumpce nevinny (viz Allenet de Ribemont, cit. výše, bod 38.).

Soud bere v úvahu, že když je vzneseno závažné obvinění z pochybení při výkonu funkce, je v demokratické společnosti nevyhnutelné, že o tom budou rozšiřovány informace (viz rozhodnutí ze dne 10. 5. 2005, Arrigo a Vella proti Maltě, č. 6569/04). Uznal, že v případech, kdy byl stěžovatel v době spáchání údajného trestného činu důležitou politickou postavou, mají nejvyšší státní představitelé, včetně nejvyššího státního zástupce, povinnost informovat veřejnost o údajném trestném činu a následujícím trestním řízení. Ani tyto okolnosti však nemohou opodstatnit použití jakýchkoli slov veřejnými představiteli během jejich rozhovorů s médii (viz rozsudek ze dne 26. 3. 2002, Butkevičius proti Litvě, č. 48297/99, bod 50.). Soud opakovaně zdůraznil, jak důležitá je volba slov veřejnými představiteli v jejich prohlášeních učiněných předtím, než byla osoba souzena a shledána vinnou konkrétním trestným činem. Nicméně, zda je prohlášení veřejného představitele v rozporu se zásadou presumpce nevinny, musí být posuzováno v kontextu konkrétních okolností, za nichž bylo napadené prohlášení učiněno (viz mimo jiné rozsudek ze dne 26. 3. 1982, Adolf proti Rakousku, č. 8269/78, body 36.-41., a Daktaras, cit. výše, bod 41.). Vyjádřené názory se každopádně

nesmějí stát prohlášeními veřejných představitelů o vině stěžovatele, která by podporovala veřejnost, aby věřila, že je vinen, a předjíkala zhodnocení skutečností příslušnými soudními orgány (viz Butkevičius, cit. výše, bod 53., a rozsudek ze dne 6. 2. 2007, Garycki proti Polsku, č. 14348/02, bod 70.).

ii) Použití obecných východisek na projednávanou věc

Soud zjišťuje, že stěžovatel byl v předmětné době arciknězem a ředitelem zdravotnické kliniky fungující pod pravomocí Gruzínské pravoslavné církve. Byl zatčen na základě podezření z přípravy vraždy někoho, kdo také pracoval pro církev. Bylo nevyhnutelné, že trestní řízení vedené proti němu přiláká zvýšený zájem veřejnosti a široké mediální pokrytí (viz obdobně rozsudek ze dne 30. 6. 2009, Viorel Burzo proti Rumunsku, č. 75109/01 a 12639/02, bod 160.). V této souvislosti Soud bere v úvahu podnět vlády stran oprávněného veřejného zájmu společnosti být informována o údajném trestném činu a příslušném trestním řízení (viz bod 104. výše a rozsudek ze dne 24. 1. 2017, Paulikas proti Litvě, č. 57435/09, body 50. a 60.).

Na pozadí těchto okolností bylo učiněno několik veřejných prohlášení ihned po zatčení stěžovatele (viz body 16.-18.). Některá z nich - jako ty učiněné premiérem a ministrem spravedlnosti - netvrdila výslovně, že stěžovatel spáchal trestný čin. Nepředstavovaly tudíž nezbytně porušení jeho práva na presumpci nevinu (viz Konstas, cit. výše, bod 41.). Naopak prohlášení místopředsedy vlády bylo přímočařejší (viz bod 18.). Státní zastupitelství navíc prohlásilo, že „shromážděné důkazy“ odhalily, že stěžovatel „připravoval vraždu jednoho z nich [pozn. příslušníků církve cestujících do Německa] a zakoupil za tímto účelem jedovatou látku“ (viz bod 16.). Soud by byl připraven přijmout, že předmětné prohlášení mělo informovat veřejnost, že orgány činné v trestním řízení shromáždily dostatečné množství důkazů pro obvinění stěžovatele (srov. body 12. a 16., viz také Butkevičius, cit. výše, bod 52.). Zároveň však úřady prohlásily, že „pokud by [jedovatá látka] byla použita, zločinný úmysl obviněného by byl naplněn a smrtelný následek by byl nevyhnutelný“ (viz bod 16.). Tím poněkud překročily účel pouhého informování veřejnosti o obvinění vzneseném vůči stěžovateli.

Ještě podstatnější je, že státní zastupitelství tato počáteční prohlášení následovalo rozšiřováním materiálu týkajícího se trestního řízení proti stěžovateli. Stěžovatelův případ přilákal zvýšený zájem veřejnosti vyžadující, aby policejní orgány a státní zastupitelství veřejnost informovalo o jeho vývoji, což ostatně požadoval i veřejný ochránce práv (viz bod 21.). Státní zastupitelství však šířilo spisový materiál ukazující mimo jiné jeho zřejmou žádost o kyanid spolu s prohlášením, že důkazy „prokázaly“, že se snažil získat informace týkající se jedu „za účelem zavraždění“ oběti (viz bod 27.) - jde tak již o jednání a prohlášení, která jsou mimo rámec diskrétnosti a obezřetnosti nezbytných pro respektování stěžovatelovy presumpce nevinu.

Krom toho, jak bylo naznačeno výše (viz bod 99.), byla stěžovateli a hlavnímu svědku vypovídajícímu proti němu uložena povinnost zachovávat mlčenlivost. Přesto se nezdá, že by se státní zastupitelství pokusilo výkon této povinnosti mlčenlivosti vůči zmíněnému svědku prosadit, což mu umožnilo veřejně stěžovatele obviňovat a probírat rozličné skutkové okolnosti týkající se trestního řízení vedeného proti němu.

Soud má za to, že tyto skutečnosti, zváženy společně, povzbudily ve veřejnosti víru, že stěžovatel byl vinen předtím, než byla jeho vina prokázána zákonným způsobem, a to především během řízení před soudem prvního stupně, než soud dospěl ke svému rozhodnutí (srov. například Konstas, cit. výše, bod 34.). Škodlivý účinek těchto skutečností na právo stěžovatele na presumpci nevinu nemohl být vyvážen prohlášeními učiněnými stěžovatelem a jeho právníky ve zřejmém vzdoru proti povinnosti zachovávat mlčenlivost (jeho právníci pak byli ohledně toho předvoláni nejvyšším státním zástupcem k výslechu), nebo příležitostí podle vnitrostátního práva požádat o zproštění této povinnosti, což bylo v každém případě příslušnými orgány zamítnuto (viz body 26. a 31.).

Ve světle předchozích úvah Soud shledává, že za konkrétních okolností týkajících se projednávaného případu došlo k porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy.

Použití čl. 41 Úmluvy

(...)

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

Prohlašuje stížnost za přijatelnou;

Rozhoduje, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy ve vztahu ke způsobu, jímž byly důkazy proti stěžovateli získány a použity;

Rozhoduje, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy ve vztahu ke konání trestního řízení před soudem s vyloučením veřejnosti;

Rozhoduje, že došlo k porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy;

(...)

(zpracovali JUDr. Ivo Kouřil a Mgr. Bc. Kamila Tokošová)